

Uuden Unionin rajoista

RAUNIO, TAPIO & TEIJA TIILIKAINEN (2002; toim.). *Euroopan rajat. Laajentuva Euroopan unioni*. 272 s. Gaudeamus, Helsinki.

Teoksen nimi on kaksijakoinen: ”Euroopan rajat” vievät ajatuksen kohti rajaproblematiikkaa, ”laajentuva Euroopan unioni” selkeästi kohti laajentuvaa Unionia. Jälkimmäinen lienee kuitenkin kirjan sisällön ydin. Esipuheessa viitataan uusiin rajoihin, mutta tämä ei näy välttämättä artikkelien otsikoissa. Rajaproblematiikasta kiinnostunut saattaa helposti hylätä teoksen vilkaistuaan sisällysluetteloa.

Kirjalla on laajat tavoitteet, jotka tuodaan esille pariinkin kertaan. Teoksen tarkoituksena on analysoida laajentumisen vaikutuksia Euroopan integraation ja Suomen kannalta. Tavoitteita on kolme: Ensimmäisenä on pyrkimys kartoittaa laajentumisen seurauksia eri poliittikan alueilla. Toisena on tutustua uusien jäsenvaltioiden historiaan ja poliittisiin järjestelmiin. Kolmanneksi pyritään hahmottamaan laajentumista osana integraatiota tutkimalla yhteisen politiikan mahdollisuuksia laajemmassa Unionissa. Tavoitteiden toistamisen lisäksi johdanto selittää teoksen rakenteen lähes rautalankamallilla. Mieleeni tuli toimittajien epäily lukijoiden ymmärryksestä. Sama toistava tyyli seuraa lukijaa myös artikkeleissa: kunkin alussa kerrotaan lyhyesti artikkelin sisältö ja kaikki vielä toistetaan yhteenvedoissa.

Raunio ja Tiilikaisen toimittama teos jakautuu kolmeen osaan, jossa ensimmäisessä tarkastellaan Euroopan unionin laajentumista historiallis-poliittisesta perspektiivistä. Ajatuksena on selvittää, minkälaisia ovat Unioniin hakeutuvat maat ja kansat sekä niiden suhteet muihin hakijamaihin ja Unionin nykyisiin jäseniin. Näkökulmana on kansojen ja alueiden poliittinen identiteetti. Euroopan pitkässä historiassa Euroopan unionin itälaajentuminen

on haasteellinen prosessi, joka voi yhdistää lähes koko maanosan.

Teoksen toinen osa käsittelee Euroopan unionin kykyä vastaanottaa uusia jäsenmaita. Tätä tarkastellaan Unionin poliittisen järjestelmän, talouden ja joidenkin tärkeiden politiikan lohkojen (mm. maatalouden sekä alue- ja rakennepoliittikan) kannalta. Mielenkiintoista ja jopa lohduttavaa on lukea, ettei itälaajentuminen ole niin kallista kuin yleisesti uskotaan. Unionin nykyiset jäsenmaat ovat ilmeisesti vain liian epäluuloisia taloudellisten seuraamusten vuoksi, sillä järjestön budjetti on toimittajien mukaan varsin pieni eikä laajentuminen kasvata sitä kuin marginaalisesti. Poliittinen järjestelmä puolestaan ei ole yhtä valmis ottamaan vastaan uusia jäsenmaita. Päätöksentekojärjestelmää pidetään erityisen monimutkaisena.

Teoksen kolmas osa arvioi itälaajentumista suhteessa Euroopan unionin identiteettiin, jonka peruselementeiksi toimittajat määrittelevät rajat ja ulko- ja turvallisuuspolitiikan. Rajojen merkitys korostuu, kun Unioni laajenee. Joudumme määrittämään Euroopan itärajan sijainnin ja rajaamaan ”eurooppalaisen identiteetin”.

Vaikka kirjoitukseni aluksi kyseenalaistin teoksen rajaproblematiikan käsittelyn, myönnän, että tarvittavat elementit ovat ainakin artikkelien sisällöissä mukana. Kai-Veikko Vuoriston (1997: 95) oppikirjan mukaan esimerkiksi toiminnallisen rajan perustamisen tarkoituksena voi olla puolustus, talous, hallinto tai ”kulttuurien ja kansojen erottaminen toisistaan” – kaikki kohtuullisen ajankohtaisia asioita laajenevassa Euroopan unionissa, ja mukana kirjassa. Hiski Haukkalan ja Hanna Ojasen artikkelissa ulko- ja turvallisuuspolitiikan haasteista käsitellään puolustukseen liittyviä haasteita. Yhtenäisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan vaikeutena on sen asema hallitusten välisenä asiana. Päätösvalta kuuluu jäsenmaille ja yhteiset

päätökset tehdään enimmäkseen yksimielisesti. Puolustuspolitiikka on vielä tarkemmin yhteisen päätöksenteon ulkopuolelle jätetty alue. Jäsenmaiden asema globaalissa puolustusjärjestelmässä vaihtelee, mikä vaikeuttaa entistään yhteistä päätöksentekoa.

Euroopan nykyinen ja mahdollinen uusi itäraja kansojen ja kulttuurien erottajana on mielestäni ehkä mielenkiintoisinta pohdintaa kirjassa. Kulttuurinäkökulma painottaa rajojen moniulotteista luonnetta erottamassa toisistaan yhteiskuntia, yhteiskuntajärjestelmiä, aluerakenteita ja kulttuureja. Kyse on myös rajojen sisä- ja ulkopuolella olevien välisistä suhteista. Sami Moision artikkeli laajentumisen poliittisesta maantieteestä käsittelee juuri näitä aiheita. Laajentuvan Euroopan unionin uudet naapurit, ne jotka jäävät Euroopan rajojen ulkopuolelle, on jaettu karkeasti neljään ryhmään: Balkanilaisiin Kroatiaan ja Serbiaan ja Montenegroon, Venäjälle uskolliseen Valko-Venäjään, Euroopan unionin suuntaan kurkottaviin Ukrainaan ja Moldovaan sekä Kaukasuksen alueeseen. Ja vaikka kyse on tällä hetkellä sisään päässeistä ja ulos jäävistä, prosessi jatkuu, sillä Euroopassa on aikaisemminkin ollut valtioita, jotka ovat taloudellisessa, kulttuurisessa tai sotilaallisessa mielessä ytimessä tai sen ulkopuolella. Artikkelissaan Euroopan jakautumisen historiasta Vesa Saarikoski kirjoittaa Väli-Euroopasta, jonka hän määrittelee ”ei rajoilla osoitettavaksi” idän ja lännen raja-alueeksi, jota on pitänyt yllä sekä sotilaallisesti että poliittisesti itäisten ja läntisten imperiumien taistelu. Väli-Eurooppa on kulttuurillisesti, kielellisesti ja uskonnollisesti heterogeeninen alue, joka leimaa kielteisesti siihen kuuluvat alueet. Itse yhdistäisin Väli-Euroopan käsitteen ensimmäisen maailmansodan jälkeiseen historiaan. Mieleeni tulee se puskurivyöhyke, jonka muodostivat uudet itsenäistyneet valtiot muun muassa erottamaan hävinnyttä Saksaa ja Venäjää. Suurin osa näistä valtioista on mukana Euroopan unionin todennäköisessä itälaajennuksessa. Unionin laajentumisen jälkeen ainakin osa Saarikosken Väli-Euroopan valtioista on pääsemässä eroon sijaintiinsa liittyvästä kielteisestä identiteetistä.

Minua toisinaan kiusaavat tämänkaltaiset artikkelikokoelmat – *readerit* – joissa asioihin on mahdoton päästä syvemmälle. Toisaalta, kuten arvosteltavan teoksen tapauksessa, reader voi antaa monipuolisen näkemyksen hyvinkin ajankohtaisesta asiasta. Ja ainahan syvempää tietoa saa tutustumalla lähdeluetteloiden aineistoon, joka mielestäni on tässä teoksessa laaja ja monipuolinen. Artikkelikokoelmien hajanaisuus ja osittainen epäloogisuus tulee tässäkin paikoin esille. Mietin vain, miksei yksi kirjoittaja voisi laatia loogisesti etenevää teosta tärkeästä asiasta. Vai onko tieteen tekeminen meillä niin fokusoitunutta, että laajempiin aihealueisiin on vaikea päästä käsiksi? Kyse on varmasti myös aika- ja muihin resursseihin liittyvistä tekijöistä.

Euroopan unionin laajentuminen voi tarkoittaa tulevaisuudessa noin 30 valtion ja lähes puolen miljardin kansalaisen yhteisöä. Euroopasta on tulossa entistä merkittävämpi toimija maapallolla. Kirjan mukaan integraatio ei tule sujumaan vaikeuksitta. Yhtenäiseen Eurooppaan olisi kuitenkin mahdollisuus, jos esimerkiksi päätöksentekoprosessi saadaan toimivammaksi, uusia jäsenvaltioita kohdellaan tasavertaisesti eikä ulkorajoja rakenneta liian tiiviiksi. Monitieteinen kirjoittajajoukko on mielestäni hyvin optimistinen laajenemisen ja integraation tulevaisuuden suhteen. Kirjasta välittyi myös voimakas EU-myönteisyys. Parhaimmillaan kirja on kuvatessaan yksinkertaisesti ja selkeästi nykyisen Unionin toimintaa ja päätöksentekoprosesseja. Laajan Unionin tulevaisuus vaikuttaa kirjan perusteella niin hyvältä, että minulta meni hieman usko siihen.

KIRJALLISUUS

Vuoristo, K.-V. (1997). *Poliittinen maantiede*. 288 s. WSOY, Porvoo.

JARMO RITALAHTI
Rovaniemen ammattikorkeakoulu